

Правове забезпечення

УДК 355.1:364.3

С.Ю. Поляков, С.С. Корольов

Національний університет "Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого", Харків

ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЛОМ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЗВІЛЬНЕНИХ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

В даній статті висвітлюються основні проблемні питання щодо забезпечення житлом військовослужбовців, які були звільнені із Збройних Сил України в процесі їх реформування та приводяться основні нормативно-правові акти, які регулювали відповідні заходи.

Ключові слова: *Збройні Сили України, соціальний захист, військовослужбовці, житлове забезпечення, Конституція України, Конституційний суд України.*

Вступ

Постановка проблеми. Питання належного забезпечення соціального захисту військовослужбовців Збройних Сил України є завданням державного рівня. Вагомим свідченням цієї тези є Конституція України, абзац 5 статті 17 якої визначає, що "...Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах (ЗС) України та в інших військових формуваннях, а також членів їх сімей" [1, с. 10].

Однією з найважливіших соціальних гарантій військовослужбовців є забезпечення жилими приміщеннями за рахунок держави. Тобто, відповідні особи, які перебувають на військовій службі у Збройних Силах України за визначених умов згідно чинного законодавства мають право на безоплатне одержання житла у приватну власність. Слід зазначити, що на сьогодні так зване "квартирне питання" у Збройних Силах України є одним із найгостріших та потребуюче суттєвих кардинальних заходів щодо його хоча б часткового вирішення найближчим часом.

Згідно даних Головного квартирно-експлуатаційного управління Збройних Сил України станом на початок 2012 року кількість військовослужбовців Збройних Сил України, які потребують поліпшення житлових умов, становила 44, 9 тис. осіб. Із них у списках першочергового забезпечення житлом перебували 7,2 тис. осіб, або 15,8 %, у списках позачергового забезпечення житлом – 11,4 тис. осіб (25,2 %). Таким чином у пільгових списках перебуває майже половина безквартирних військовослужбовців – 41%.

При цьому слід зазначити, що 1607 тис. сімей пільговиків належать до соціально незахищених груп. Це 136 сімей загиблих або померлих військовослужбовців, 718 багатодітних сімей, 184 родини інвалідів війни, 569 сімей інвалідів I та II груп, у складі яких, зокрема, є онкологічні хворі, особи, які хворіють на туберкульоз та ДЦП [2, с. 4].

Наведені цифри є достатнім підтвердженням актуальності житлового забезпечення Збройних Сил України як такого, що турбує вагому більшість особового складу Збройних Сил України. Це проблемне питання привертає до себе прискіпливу увагу небайдужої до збройних сил громадськості України, політичних діячів та інших суспільно відомих осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На нашу думку, останнім часом практично відсутні відповідні ґрунтовні праці наукового характеру щодо висвітлення основних аспектів питання житлового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України, звільнених у запас, чи відставку через реформування Збройних Сил України. Більшість праць, які останнім часом були опубліковані, мають публіцистичний характер та не можуть вважатися суто науковими.

Формулювання мети статті. Авторами визначені завдання щодо висвітлення основних проблемних питань та відповідних нормативно-правових актів, які регулюють відповідні суспільні відносини у сфері забезпечення житлом військовослужбовців, які були звільнені зі Збройних Сил України в процесі їх реформування.

Викладення основного матеріалу

Серед численних категорій осіб, які мають право на одержання від держави житлових приміщень є особлива категорія громадян, які дійсно потребують негайного вирішення цього питання. При цьому на сьогоднішній час ця проблема відносно них взагалі не вирішується і не має перспектив подальшого позитивного розвитку.

Йдеться про численну категорію військовослужбовців, які були звільнені у масовому порядку під час реформування Збройних Сил України у 2004–2006 роках. Одним із ключових питань цих заходів було надання державою житлових приміщень військовослужбовцям, які мали залишити Збройні Сили України у зв'язку з їхнім майбутнім скороченням.

Тодішній Міністр оборони України Євген Марчук у своєму виступі на II Зборах офіцерів Збройних Сил України, які відбулися 26 – 27 липня 2004 року у Києві, підкреслив те, що "...серед численних проблем, що супроводжують військовослужбовців, найбільшою й досі є житлова. Тут також багато такого, що треба було б проревізувати. На превеликий жаль, Україна передусє сьогодні у Європі за кількістю безквартирних військовослужбовців – 46832 військових та члени їхніх сімей не мають власного даху над головою. Уявимо собі психологічний стан лейтенанта, якій сьогодні приходить у збройні сили, а перед ним 47 тисяч безквартирних офіцерів?..." [3, с. 1 – 3].

Тому 15 червня 2004 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України "Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їх сімей." Дія цього нормативно-правового акту поширювалася саме на тих військовослужбовців, які мали звільнитися зі Збройних Сил України в ході їх скорочення через реформування.

Одним із найважливіших положень цього закону була соціальна гарантія щодо тих військовослужбовців, які звільнилися з військової служби внаслідок реформування, та не були забезпечені житлом, чи потребували поліпшення житлових умов. Новий закон передбачав надання їм жилого приміщення протягом трьох років після звільнення. Також ці особи одержали право на індивідуальне будівництво чи придбання житла з погашенням їх за рахунок коштів Державного бюджету України. До часу забезпечення житлом на зазначених умовах закон гарантував виплату компенсацій за проживання в найманому житлі і вона мала дорівнювати сумі вартості житла по регіонах України, що затверджувалася спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі будівництва та архітектури [4, с. 12 – 20].

Дана норма закону мала суттєве значення для значної кількості військовослужбовців, які мали звільнитися із Збройних Сил України через їх реформування і стати одним із чинників, який обумовлює погодження особи на дострокове входження в категорію запасу. Але у подальшому вказана вище соціальна гарантія для військовослужбовців, які були звільнені у зв'язку з реформуванням, не набула дієвої реалізації. У черговий раз конституційне право військовослужбовців на належне соціальне забезпечення було грубо порушено та зневажено. Так, Законом України "Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України" від 28 грудня 2008 року у згаданий вище закон щодо державних гарантій військовослужбовців, які звільнялися із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, була внесена зміна [5, с. 78].

Згідно цієї законодавчої новації забезпечення житлом осіб, які звільнилися з військової служби і потребували поліпшення житлових умов, мало про-

вадитися відповідно до Закону України про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей, тобто згідно наявної черги на одержання житлового приміщення без трирічного терміну.

Таким чином були втрачені надії десятків тисяч звільнених військовослужбовців, які не мали власного житла і залишили військову службу, тобто фактично на певний період часу втратили постійне місце роботи і законні засоби для існування. Відбувся фактичний обман на найвищому законодавчому рівні численної кількості колишніх захисників Вітчизни, які повірили у спроможність держави виконати поставлені перед власними громадянами завдання та не вдаватися до законодавчих витівок щодо спроб економії коштів на власних громадянах.

Разом з тим у державі виявилися свідомі представники судової влади, які були небайдужими до ганебного прецеденту ошукування на законодавчому рівні колишніх представників Збройних Сил України. Тому 22.05.2008 року Конституційний Суд України визнав неконституційною зазначену вище зміну до Закону України "Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку із реформуванням Збройних Сил України, та членів їх сімей" [6, с. 27].

Законодавча справедливість була встановлена і вказане Рішення Конституційного Суду України не підлягало оскарженню і у подальшому військовослужбовці, які звільнилися із військової служби через реформування Збройних Сил України, мали бути забезпечені жилими приміщеннями у трирічний термін.

Проте, на сьогодні вищезазначене питання не набуло реалізації і негативна ситуація залишається на сталому рівні. Більша частина колишніх військовослужбовців, звільнених у запас через реформування, постійного житла не одержала.

Державне керівництво намагається не залишати осторонь щодо вирішення питань забезпечення житлом військовослужбовців, які перебувають у запасі та відставці. Так, для вирішення житлового питання військовослужбовців і членів їх сімей та на виконання доручень Президента України – Верховного Головнокомандувача ЗС України, Міністерством оборони України спільно з іншими центральними органами виконавчої влади опрацьовуються нові шляхи житлового забезпечення. На сьогоднішній день Міністерством регіонального будівництва за участю фахівців Міністерства оборони України розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження порядку та розміру надання громадянам грошової компенсації за належні їм для отримання житлові приміщення". На засідання Кабінету Міністрів України, яке відбулося 8 жовтня 2012 року, зазначений проект цього нормативно-правового акту було ухвалено, але разом з цим Мінрегіонбуду разом з іншими центральними органами виконавчої влади, доручено додатково погодити його з міністерством фінансів України та оформити відповідно до регламентних вимог.

Проектом даної постанови передбачена можливість за особистою заявою виплачувати грошову компенсацію за належне для отримання житло військовослужбовцям, які мають вислугу 20 років і більше, особам, звільненим у запас або відставку за віком, станом здоров'я та скороченням штатів або проведенням інших організаційних заходів, сім'ям померлих осіб, звільнених з військової служби. Надання компенсації таким громадянам буде здійснюватися за умови перебування їх на квартирному обліку в Збройних Силах України.

Сума грошової компенсації вираховуватиметься індивідуально, залежно від вартості квадратного метра житла за місцем перебування військовослужбовця на квартирному обліку, який визначається Мінрегіонбудом, складу сім'ї та наявності у військовослужбовця та членів його родини приватизованого житла і пільг на отримання додаткової житлової площі.

Також розглядаються шляхи будівництва житла на землях оборони коштом інвесторів. На сьогодні залучення позабюджетних коштів у будівництво житла для військовослужбовців та членів їх сімей регламентується постановою Кабінету Міністрів України від 6 липня 2011 року. №715 під назвою "Деякі питання будівництва житла для військовослужбовців та членів їх сімей на земельних ділянках, що належать до земель оборони". Відповідно до її вимог, підготовлено Перелік земельних ділянок військових містечок, на яких планується будівництво житла для військовослужбовців та членів їх сімей із залученням позабюджетних коштів. Нині перелік погоджується із зацікавленими міністерствами та відомствами та опрацьовується у Кабінеті Міністрів України.

Але не зважаючи на те, що керівництво Міністерства оборони України спільно з Кабінетом Міністрів України вживає всіх можливих заходів для вирішення питань забезпечення житлом військовослужбовців Збройних Сил України, зазначені вище проблемні питання на сьогодні залишаються без реалізації, зважаючи на те, що вони потребують негайного розв'язання [7, с. 4].

Висновки

Таким чином, спираючись на викладений вище матеріал та з метою узагальнення та визначення результатів проведеного дослідження правомірним буде зробити наступні висновки.

1. На сьогодні керівництво Збройних Сил України не має закріплених на законодавчому рівні вагомих повноважень щодо активної протидії стосовно погіршення рівня соціального захисту військовослужбовців, при цьому відсутні прозорі та чіткі ме-

ханізми матеріального забезпечення саме соціальних програм Збройних Сил України.

2. На нашу думку, для дієвого розв'язання питання забезпечення житловими приміщеннями військовослужбовців, які звільнилися із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України та членів їх сімей мають бути обов'язково проведені такі заходи:

створення у Збройних Силах України окремого реєстру черги на житло саме щодо колишніх військовослужбовців, які були звільненими із служби через реформування;

створити у військовому бюджеті обов'язкову щорічну окрему програму щодо фінансування будівництва житла для звільнених у зв'язку з реформуванням військовослужбовців та вжити дієвих заходів для її виконання та захисту;

провести роботу щодо впровадження додаткових джерел фінансування, які будуть спрямовані на підвищення рівня соціального захисту військовослужбовців;

3. Найближчим часом здійснити законодавче обґрунтування та подальше закріплення недопущення у подальшому антиконституційних обмежень та зниження обсягу надання соціальних гарантій особовому складу Збройних Сил України та членам їх сімей законами України про Державний бюджет на відповідні роки.

Список літератури

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – Х., Право. – 2010. – С. 10.
2. Оптимістичні проекти майбутніх новосіль // Народна армія. – 2012. – 24 жовтня, № 194. – С. 4.
3. Рахувати точно, реформувати по-людськи: виступ Міністра оборони України Євгена Марчука на II Зборах офіцерів Збройних Сил України // Народна армія. – 2004. – 21 червня, № 143. – С. 1-3.
4. Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їх сімей: закон України від 15 черв. 2004 р., № 201 // Голос України. – 2004. – 4 липня, № 138. – С. 12-20.
5. Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України: закон України від 27 груд. 2007 р., №107-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – №7-8. – С. 78.
6. Рішення Конституційного Суду України від 22.05.2008 року // Відомості Верховної ради України. – 2008. – № 6. – С. 27.
7. Оптимістичні проекти майбутніх новосіль // Народна армія. – 2012. – 24 жовтня, № 194. – С. 4.

Надійшла до редколегії 16.11.2012

Рецензент: канд. техн. наук, доц. В.М. Ленкін, НУ "Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого", Харків.

К ВОПРОСУ РЕАЛИЗАЦИИ ПРАВА НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЖИЛЬЁМ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ, УВОЛЕННЫХ В ПРОЦЕССЕ РЕФОРМИРОВАНИЯ ВООРУЖЁННЫХ СИЛ УКРАИНЫ

С.Ю. Поляков, С.С. Королёв

В данной статье освещаются основные проблемные вопросы жилищного обеспечения военнослужащих, которые были уволены в запас в процессе реформирования Вооружённых Сил Украины.

Ключевые слова: *Вооружённые Силы Украины, социальная защита, военнослужащие, жилищное обеспечение, Конституция Украины, Конституционный Суд Украины.*

**TO THE QUESTION OF HOUSING SERVICEMEN, DISCHARGED IN THE PROCESS
OF REFORMATION OF ARMED FORCES OF UKRAINE**

S.Uy. Poliakov, S.S. Korol'ov

In the article show problem questions of housing servicemen, discharged in the process of reformation of Armed Forces of Ukraine and basic normatively-legal acts over are brought these regulative measures.

Keywords: *Constitution of Ukraine, servicemen, public welfare, Constitutional court of Ukraine.*